

Wojciech Maguś

"Sztuka wywiadu. Lekcje mistrza", Lawrence Grobel, Warszawa 2006 : [recenzja]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 14,
265-268

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

jest w stanie tego uczynić. Tym samym nie stawia się w pozycji proroka, który chciałby uczynić ze swoich twierdzeń swoisty dogmat, ponieważ wie, że mógłby być fałszywy. Jednak jego analiza, naświetlająca ważne kwestie polityki wewnętrznej, może posłużyć rządzącym do oceny systemu politycznego własnego państwa, natomiast przedstawione sposoby rozwiązania powyższych trudności – do zastanowienia się przez nich nad sposobami optymalizacji działania aparatu państwowego. Z tego względu pracę Francisca Fukuyamy należy traktować jako praktyczny wkład w problematykę reform wewnętrznych każdego kraju (nie tylko państw rozwijających się, na które autor zwracał szczególną uwagę) i poradnik dla sfer politycznych, dzięki któremu, być może, uda się im przeprowadzić skuteczne zmiany w celu uczynienia z każdego państwa skutecznej i sprawnej organizacji, działającej na rzecz dobra publicznego.

Jarostaw Hołub

Lawrence Grobel, *Sztuka wywiadu. Lekcje mistrza*, Warszawa 2006, ss. 370

„Jestem jak poszukiwacz złota..., zadaję pytania i wydobywam błoto, rudę żelaza, żwir, wszystko. Teraz muszę w tym wszystkim odnaleźć grudki złota. Zaczynam redagować. Potem trzeba temu nadać formę i nagle to już nie jest złoty piasek, tylko pierścionek, naszyjnik, zegarek, diadem”. Jest to kwintesencja sztuki przeprowadzania wywiadów utworzona przez Lawrence’a Grobela w książce „Sztuka wywiadu”. Autor ten jest dziennikarzem z ponadtrzydziestoletnim stażem, obecnie prowadzi kurs „Szkola życia: sztuka wywiadu” na University of California w Los Angeles. Został on obwołany przez magazyn „Playboy” „Najlepszym wśród dziennikarzy przeprowadzających wywiady”, zaś pisarka Joyce Carol Oates powiedziała o nim: „Jeśli istnieje Mozart wśród osób przeprowadzających wywiady, to Larry Grobel jest tą osobą”. Publikował w tak poczytnych magazynach, jak: „Playboy”, „New York Times”, „Newsday”, „Rolling Stone”, „Entertainment Weekly”, „Reader’s Digest”, „Details”, „Cosmopolitan”, „Penthouse”, „Diversion”, „Writer’s Digest”. Jest autorem książek o życiu sławnych ludzi, m.in. „Conversation with Brando”, „Conversation with Capote”, „Talking with Michener”, „Above the Line: Conversations about the Movies”.

Książka „Sztuka wywiadu” z intrygującym podtytułem „Lekcje Mistrza” jest pewnego rodzaju podręcznikiem dla ludzi chcących uzyskać istotne informacje na temat przeprowadzania wywiadów. Tytuł ten ma uświadomić odbiorcy, że ma do czynienia z ekspertem w dziedzinie, niesłusznie ocenianej przez laików jako najłatwiejsza w dziennikarstwie. Grobel stara się ukazać, jak ciężko jest napisać dobry wywiad, jakie problemy stają przed osobami „wyciągającymi” informacje od ludzi, którzy nie zawsze chcą zdradzić tajemnice swego życia. Powieściopisarz James Patrick Donleavy napisał przedmowę, w której stwierdza, że „Larry Grobel potrafi odnaleźć w ludziach element głębi, jeśli go posiadają”. W prologu autor zamieszcza anegdotę z lat studenckich, kiedy to akwizycja encyklopedii pozwoliła mu zdobyć wiedzę o tym, że aby rozmawiać z ludźmi, zwłaszcza z nieznanymi, niezbędne są dwie rzeczy: przygotowanie i pewność siebie. Wstęp jest opatrzonej cytatem Oriany Fallaci: „Przeprowadzanie wywiadów wcale nie jest proste. Ludziom tylko tak się wydaje. Głupotą jest myśleć, że to prosta sprawa”. Grobel stara się w nim pokazać, czym wywiad nie jest. Podkreśla,

że nie jest serią ostrych, brutalnych pytań, tylko subtelną potyczką między rozmówcą a prowadzącym. Zauważa także, że dobry wywiad pozwala poznać nie tylko rozmówcę, ale i anonimowego człowieka z dyktafonem.

Zasadniczą część książki składa się z ośmiu wyodrębnionych rozdziałów. W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Rodzaje wywiadów” Grobel opisuje różnice w sztuce przeprowadzania wywiadów prasowych, radiowych i telewizyjnych. Zawarte są w nim wskazówki praktyczne oparte nie na teorii, tylko na doświadczeniu autora. Jesteśmy przestrzegani, których sytuacji unikać i jakie nawyki powinny nam towarzyszyć, jeżeli chcemy być związani z tym zawodem.

Rozdział drugi pt. „Dostać się” zawiera cenne informacje techniczne. Grobel zwraca naszą uwagę na to, że zanim zacznie się wywiad, musimy przeprowadzić badania, przygotować pytania i nauczyć się cierpliwości. Poprzez odwołanie się do własnych doświadczeń autor ostrzega czytelnika przed specjalistami od PR, pokazuje, jak zmienić zdanie opornego rozmówcy. Autor stwierdza, że prowadzący powinien być jak kameleon i aktor, różnie zachowywać się przy różnych rozmówcach. Powinna go cechować erudycja i aktualna wiedza o otaczającym świecie. Grobel zauważa, że nie należy bać się zadawania „głupich” czy prostych pytań, które mogą rozluźnić atmosferę. Uczy, jak przejmować kontrolę nad rozmową i wykazuje, jak ważne jest wyczucie i takt.

„Wielka chwila. Co teraz?”, taki tytuł nosi trzeci rozdział, w którym zawarta jest konkretyzacja dotychczasowych informacji. Czytelnik dowie się z niego m.in., jak opanować zdenerwowanie, zdobyć zaufanie rozmówców, jak się zachować, gdy jesteśmy źle traktowani, jak skłonić rozmówcę do szczerości. Grobel dzieli się z nami wiedzą o tym, że najbardziej drażliwe tematy to nie życie seksualne czy sprawy rodzinne, tylko kwestie finansowe. Radzi, by pytania z tej dziedziny zadawać na końcu, bo w przeciwnym razie możemy przedwcześnie zakończyć rozmowę. „Mistrz” podkreśla, że należy skupić się na konkretach i drażyć temat, gdy rozmówca udziela wymijających odpowiedzi. Jeśli chodzi o trudne pytania, budzące dyskomfort u rozmówcy, sugeruje odwołanie konfrontacji do końca. Zamieszcza jednak także opinię odmienną, Oriany Fallaci uważającej, że; „potrzeba jaj, żeby zadać trudne pytania na samym początku, ale dziennikarze często tchórzą”. Grobel zauważa, że powinniśmy zwracać uwagę na niuanse i wychwytywać ciekawe wypowiedzi, podkreślając ich znaczenie.

W rozdziale czwartym pt. „Nie chcę o tym rozmawiać”, autor opisuje sytuację, jak ma się zachować prowadzący, gdy rozmówca zamyka się w sobie. Przywołując rozmowy z Robertem de Niro, Marlonem Brando, czy Jackiem Nicholsonem pokazując, że często jedynym sprzymierzeńcem prowadzącego jest czas. Nawet przygotowanie erystyczne nie zawsze wystarcza, by uzyskać informacje na interesujący nas temat.

Lektura rozdziału piątego noszącego tytuł „Struktura” przynosi informacje o kształcie wywiadu. Każdy posiada specyficzną strukturę, która powinna odzwierciedlać osobowość rozmówcy. Grobel podkreśla wagę początku i pierwszego pytania. Musi ono przyciągać uwagę, intrygować. Autor kolejny raz odwołuje się do twórczości O. Fallaci, która zadając pierwsze pytanie, wyznaczała kierunek wywiadu. Stawia ją za wzór, w przeciwieństwie do amatorów, którzy zadają nic niewnoszące pytania. Koniec zaś musi być równie mocny jak początek. Grobel podkreśla, że czytelnik wywiadu musi czuć się usatysfakcjonowany.

Rozdział szósty pt. „Redaktorzy o redagowaniu i oczekiwaniach” zawiera odpowiedzi ośmiu redaktorów na pytania stawiane przez Grobela. Dziewiętnaście szczegó-

lowych pytań i odpowiedzi stanowi pewnego rodzaju obraz pracy redaktorów. To posunięcie pozwala poznać sprawę z wielu odmiennych punktów widzenia, a także niweluje zbytne zapatrzenie autora w swoją postać i jej dokonania.

Podobny zabieg autor stosuje w rozdziale siódmym pt. „Inne głosy, inni autorzy”, gdzie zawarte są wypowiedzi ośmiu uznanych twórców na temat wywiadów. Grobel zadaje serię trzydziestu trzech szczegółowych pytań, mając nadzieję na wyczerpujące odpowiedzi. Kolejny raz jest to próba zobiiektywizowania wypowiedzi. Poprzez ukazanie problemu z wielu perspektyw, autor dowodzi, rozległości i niejednoznaczności definicji gatunku.

„Wywiad z mistrzem”, taki tytuł ma ostatni, ósmy rozdział, w którym Lawrence Grobel prowadzi rozmowę z samym sobą. Zabieg ten potęguje wrażenie uczestnictwa w tworzeniu publikacji. Jest to niebanalna forma kontaktowania się z czytelnikiem. Grobel udowadnia, że jest doskonałym pisarzem, a nie tylko dziennikarzem przeprowadzającym wywiady.

Dopełnieniem całości są trzy załączniki. Pierwszy to pytania do Drew Barrymore, podzielone na odpowiednie zagadnienia pomagające uporządkować rozmowę. Drugi załącznik stanowi wywiad Grobela z Bobym Knightem. Ilustruje on wiele szczegółów dotyczących przeprowadzania wywiadu, które zostały omówione w książce. Autor umieszcza na marginesach komentarze, zawierające wskazówki praktyczne, mogące pomóc w prowadzeniu rozmowy. W komentarzach tych Grobel pokazuje, co było dobrym posunięciem, a co nie. Te dwa załączniki wskazują, jak wykorzystywać zdobyte informacje i jak konstruować wywiad. Trzeci załącznik, pojawiający się w polskim wydaniu, obejmuje listę uczelni, w których można studiować dziennikarstwo. Książka zawiera także anglojęzyczną bibliografię.

Lawrence Grobel wielokrotnie przywołuje dziennikarskie autorytety, przez co wprowadza element obiektywizmu. Autor stara się ukazać dany problem z kilku punktów widzenia. W polskim wydaniu, co jest prawdopodobnie wynikiem ingerencji tłumacza, pojawiają się wypowiedzi Moniki Olejnik, Jacka Żakowskiego, Kamila Durczoka. Polskie akcenty dodają atrakcyjności tej publikacji. Doświadczenia innych dziennikarzy pokazują, że nie ma jednej drogi na przeprowadzenie wywiadu, wiele zależy od indywidualnych predyspozycji prowadzącego i postawy rozmówcy. Aby w pełni opisać tę książkę, należy przytoczyć opinie polskich dziennikarzy znajdujące się na okładce:

„Jeżeli chcesz zostać dziennikarzem, przeczytaj tę książkę. Jeżeli jesteś dziennikarzem – noś ją przy sobie” – Monika Olejnik;

„Serdecznie dziękuję red. Lawrennowi Grobelowi za napisanie tej książki. Bo szczerze mówiąc nie bardzo już mam siłę odpowiadać na wciąż powracające pytanie: jak przeprowadzać wywiad. Zawsze przecież powie się trochę za mało lub trochę za dużo. Teraz będę mógł z czystym sumieniem udzielać prostej, krótkiej i trafnej odpowiedzi: – proszę przeczytać Grobela” – Jacek Żakowski;

„To najlepsza książka o trudnej sztuce przeprowadzania wywiadów” – Zdzisław Pietrasik;

„Wydawałoby się, że wywiad jest najprostszą formą dziennikarską, jednak książka „Sztuka wywiadu. Lekcje Mistrza” pokazuje całą naiwność takiego myślenia. I dlatego powinna być lekturą obowiązkową i dla dziennikarzy i dla tych, którzy muszą z nimi rozmawiać” – Piotr Najsttub.

„Sztuka wywiadu” to pozycja godna uwagi, napisana przystępnym, łatwo przyswajalnym językiem. Nie jest skierowana wyłącznie do ludzi związanych z dziennikarstwem, ale także do każdego, kto zadaje nawet blahe pytania lub na nie odpowiada. Grobel nie koncentruje się nad

teorią. Wszystkie uwagi, wskazówki i porady odnoszą się do jego praktyki. Autor przytacza fragmenty wywiadów, przypominając własną twórczość i ilustrując swoje uwagi. Są to części najmniej i najbardziej udanych wywiadów, ukazujące sposób pracy mistrzów gatunku. Anegdota znajdująca się w książce przybliżają czytelnika do interesującego świata wywiadów. Joyce Carol Oates uważa, że wywiad stanie się w XXI wieku gatunkiem dominującym. Jeśli tak się stanie, książka ta może być bardzo użyteczna dla każdego obcującego ze słowem mówionym i pisany.

Wojciech Maguś

***Diaspora polska w procesach globalizacji. Stan i perspektywy badań*, red. G. Babiński i H. Chałupczak, Wydawnictwo GRELL, Kraków 2006, ss. 516**

Recenzowana książka to pokłosie konferencji naukowej zorganizowanej w Kazimierzu Dolnym w dniach 22–23 września 2005 r. przez Komitet Badania Polonii PAN i Zakład Badań Etnicznych Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wpisuje się ona w ciąg konferencji, dyskusji i analiz poświęconych kierunkom i paradygmatom badań polonijnych. Tu trzeba dodać, że opracowanie to ukazało się w szacownej serii wydawniczej BIBLIOTEKA POLONIJNA pod numerem 37, sygnowanej przez wspomniany wyżej Komitet PAN.

Ważnym punktem odniesienia obrad i ustaleń konferencji w Kazimierzu stały się wnioski płynące ze zorganizowanej w 1975 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim przełomowej konferencji „Stan i potrzeby badań nad zbiorowościami polonijnymi”, której wyniki, w sposób umowny, uważa się za początek systematycznych badań polonijnych w Polsce.¹ Referenci i dyskutanci nawiązywali także do wniosków płynących z konferencji zorganizowanej przez Komitet Badań Polonii PAN i Uniwersytet Jagielloński w Krakowie w dniach 7–8 października 1985 r. na temat „Dorobek i perspektywy badań polonijnych”, podsumowującej pierwszą dekadę systematycznych badań w tym obszarze.² Konferencja zorganizowana w Kazimierzu Dolnym stanowiła więc kolejną, udaną próbę oceny dorobku badań nad Polonią oraz zdefiniowania perspektyw i kierunków analiz naukowych w tej dziedzinie. W jej obradach uczestniczyli wybitni badacze ze wszystkich liczących się ośrodków naukowych zajmujących się studiami nad Polonią, w tym prawie wszyscy członkowie Komitetu Badań Polonijnych PAN.

W recenzowanym wydawnictwie znalazły się 24 referaty, (spośród 26 wygłoszonych), zamieszczone bez żadnych merytorycznych zmian redakcyjnych, a jedynie z pewnymi drobnymi korektami stylistycznymi wprowadzonymi z racji powtórzeń. Z uwagi na

¹ Zob.: *Stan i potrzeby badań nad zbiorowościami polonijnymi*, red. H. Kubiak i A. Pilch, Wrocław–Warszawa–Kraków 1976.

² Zob.: *Dorobek i perspektywy badań polonijnych, zbiór materiałów*, red. W. Miodunka, Lublin 1987.